



Брюксел, 22.7.2014 г.
COM(2014) 477 final

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ**

За интегриран подход към културното наследство на Европа

СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ

За интегриран подход към културното наследство на Европа

1. ВЪВЕДЕНИЕ: КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО В ДНЕВНИЯ РЕД НА ЕС

1.1. Ценност и отговорност за всеки

Европейското културно наследство, както материално, така и нематериално, е наше общо богатство — нашето наследство от предишните поколения европейци и нашето наследство за тези, които ще дойдат след нас. То е незаменимо хранилище на знания и ценен ресурс за икономически растеж, заетост и социално сближаване. То обогатява индивидуалния живот на стотици милиони хора, представлява източник на вдъхновение за мислители и хора на изкуството, както и двигател за нашите културни и творчески индустрии. Нашето културно наследство и начинът, по който го съхраняваме и му придаваме стойност, са основни фактори при определянето на мястото на Европа в света и нейната привлекателност като място за живеене, работа и посещение.

Културното наследство е общ ресурс и общо благо. Като всяко друго благо то може да бъде уязвимо на свръхексплоатация и недостатъчно финансиране, което може да доведе до пренебрегване, упадък и, в някои случаи, до забравяване. Грижата за нашето наследство следователно е наша обща отговорност. Въпреки че защитата на културното наследство е преди всичко от компетенцията на националните, регионалните и местните органи, Европейският съюз има роля в съответствие с Договорите на ЕС и при спазване на принципа на субсидиарност.

В преамбюла на Договора за Европейския съюз се посочва, че подписалите го черпят „вдъхновение от културното, религиозното и хуманистичното наследство на Европа“. С член 3.3 се изисква от ЕС да „следи за опазването и развитието на европейското културно наследство“. Член 167 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) гласи: „Съюзът допринася за разцвета на културите на държавите членки, като зачита тяхното национално и регионално многообразие и същевременно извежда на преден план общото културно наследство“. ДФЕС също признава спецификата на наследството за запазването на културното многообразие и необходимостта да се осигури неговата защита в рамките на единния пазар.¹

¹ С член 36 от ДФЕС се позволяват забрани или ограничения върху вноса, износа или транзитното преминаване на стоки с цел закрила на националните богатства с художествена, историческа или археологическа стойност. Директива 93/7/ЕИО относно връщането на паметници на културата, които са незаконно изнесени от територията на държава членка, беше приета по силата на член 114 от ДФЕС, за да се гарантира връщането на паметници на културата, класифицирани като „национално богатство“ по смисъла на член 36 от ДФЕС. Тази директива понастоящем е преработена с Директива 2014/60/ЕС. Регламент (ЕО) № 116/2009 на Съвета относно износа на паметници на културата определя разпоредби с цел гарантиране, че износет на паметници на културата подлежи на единен контрол по външните граници на Съюза. В член 107, параграф 3, буква г) от ДФЕС се предвижда, че помощите за насърчаване на култура и опазване на наследство може да се считат за съвместими с вътрешния пазар, доколкото тези помощи не засягат условията на търговия и конкуренция в Съюза в степен, противоречаща на общия интерес.

След приемането на Европейската програма за култура² през 2007 г. културното наследство е приоритет за работните планове на Съвета за култура и сътрудничеството на европейско равнище напредва чрез отворения метод на координация³. Политическият интерес на равнището на ЕС нараства постоянно — заинтересованите страни в областта на културата и културното наследство наскоро подчертаха това в Декларацията относно новото повествование за Европа⁴: „Европа като политическо образувание трябва да признае ценността на културното наследство. Културното наследство разкрива какво е означавало да бъдеш европеец в течение на времето. То е мощен инструмент, който създава чувство за принадлежност сред и между европейските граждани“.

Няма противоречие между националните отговорности и действията на равнището на ЕС: културното наследство е винаги местно и същевременно европейско. То се създава с течение на времето, но също и отвъд границите и общностите. Наследство е съставено от местни истории, които взети *заедно* представляват историята на Европа.

Определящ за характера на настоящото съобщение е няколкогодишният диалог с председателствата на ЕС и заинтересованите страни.⁵ То представлява отговор на тазгодишната покана на Съвета до Комисията да „продължи да анализира икономическото и социалното въздействие на културното наследство в ЕС и да допринесе за разработването на стратегически подход“⁶. В него се прави преглед на наличната информация за икономическите и социалните въздействия на културното наследство, както и на плановете за подобряване на базата от знания и данни (раздел 1.2), и се проучват предизвикателствата и възможностите за отрасъла на културното наследство (раздел 1.3).

В съответствие с целите на Европейската програма за култура настоящото съобщение представя подхода на ЕС към културното наследство в различните области на политиката (раздел 2). Впоследствие в него се определят наличните инструменти на равнището на ЕС, които допълват национални и регионални програми, за да се помогне за защитата и увеличаването както на вътрешно присъщата, така и на социалната стойност на културното наследство (раздел 2.1), да се засили приносът на това наследство за икономическия растеж и създаването на работни места (раздел 2.2) и да се развие неговият потенциал в служба на публичната дипломация на ЕС (раздел 2.3).

На последно място, в съобщението се описват наличните мерки за укрепване на политиката на сътрудничество на различни равнища, както и проектите, които в момента се разработват, за да се подкрепят новите модели за управление на наследството (раздели 3 и 4).

² COM(2007)242 окончателен и Резолюция на Съвета от 16 ноември 2007 г. относно Европейската програма за културата

³ ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework/european-coop_en.htm

⁴ ec.europa.eu/debate-future-europe/new-narrative/pdf/declaration_bg.pdf

⁵ Подготовката на настоящото съобщение бе облагодетелствана от работата, извършена в рамките на последователни председателства на ЕС от групата за размисъл „ЕС и културното наследство“, като се започне с Декларацията от Брюж по време на белгийското председателство през 2010 г. (www.culture-dev.eu/pdf/fr/DeclarationofBrugesEN.pdf) и продължението по време на литовското и гръцкото председателство през 2013 и 2014 г. Също така бе даден важен принос от Европейския форум на ръководителите на културното наследство и от Правния форум за европейското наследство, както и от Европейския алианс за културното наследство 3.3.

⁶ Заклучения на Съвета относно културното наследство като стратегически ресурс за устойчива Европа, приети на 21 май 2014 г.: register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=BG&f=ST%209129%202014%20INIT

Общата цел е да се помогне на държавите членки и заинтересованите страни да се възползват в максимална степен от значителната подкрепа за културното наследство, осигурявана с инструментите на ЕС, да се постигне напредък към по-интегриран подход на национално равнище и на равнището на ЕС и, в крайна сметка, да се превърне Европа в лаборатория за иновации, основани на културното наследство⁷.

1.2. Недооценяван принос към икономическия растеж и социалното сближаване

Наследството има много измерения: културно, физическо, цифрово, екологично, хуманно и социално. Неговата стойност — вътрешно присъща и икономическа, е функция на тези различни измерения и на потока на свързаните с тях услуги. Икономическата стойност на наследство наскоро стана предмет на изследователска дейност⁸, но налице са само частични оценки за нейната значимост.

По-специално липсват данни за целия ЕС, но отрасловите проучвания и проучванията по държави показват, че отрасълът на културното наследство има съществен принос за икономиката. Според Европейската федерация на строителната промишленост разходите за ремонт и поддръжка през 2013 г. са представлявали 27,5 % от оборота на строителната промишленост на Европа⁹. Във Франция през 2011 г. културното наследство е генерирало 8,1 милиарда евро¹⁰, а в Обединеното кралство проучванията са показали, че историческата среда може да осигури висока възвращаемост на инвестициите: всеки инвестиран паунд генерира до 1,60 GBP допълнителна икономическа дейност в течение на десет години¹¹.

Културното наследство има вторични ефекти в други сектори на икономиката. Така например се оценява, че туризмът допринася с 415 милиарда евро за БВП на ЕС¹² и 3,4 милиона туристически предприятия дават работа на 15,2 милиона души¹³, като много от тях са свързани с културното наследство, пряко или непряко. 27 % от туристите в ЕС посочват, че културното наследство е ключов фактор при избора на дестинация за пътуване. През 2013 г. 52 % от европейските граждани са посетили поне един исторически паметник или обект, а 37 % — музей или галерия в своите държави, докато 19 % са посетили исторически паметник или обект в друга държава от ЕС¹⁴. Културното наследство следователно може да подпомогне градове и региони да си създадат име, като привлекат таланти и туристи.

Технологията прибавя икономическа стойност в отрасъла на културното наследство: цифровизираните материали относно културата могат да бъдат използвани, за да се усилят преживяванията на посетителите, да се развият образователното съдържание, документалните източници, туристическите приложения и игри.

⁷ ec.europa.eu/culture/policy/culture-policies/cultural-heritage_en.htm

⁸ www.eenc.info/news/the-social-and-economic-value-of-cultural-heritage-literature-review

⁹ www.fiec.eu/en/library-619/key-figures.aspx

¹⁰ www.economie.gouv.fr/files/03-rapport-igf-igac-culture-economie.pdf

¹¹ hc.english-heritage.org.uk/content/pub/HC-Eng-2010

¹² www.wttc.org/site_media/uploads/downloads/european_union2014.pdf; Референтният обменен курс шатски долар/евро на ЕЦБ за 2013 г. е 1,3281

¹³ epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Tourism_industries_-_economic_analysis

¹⁴ Проучване на Евробарометър за нагласите на европейците по отношение на туризма ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_328_en.pdf EUROBAROMETER

Културното наследство има голям капацитет за насърчаване на социалното сближаване и интеграция чрез вдъхване на нов живот на занемарени райони, създаване на работни места на местно равнище и насърчаване на споделеното разбиране и чувството за общност. Отрасълът предлага важни образователни възможности и възможности за доброволчески дейности¹⁵ за младите и възрастните хора и поощрява диалога между различните култури и поколения.

Въпреки това, за по-доброто разбиране на фактическата и потенциалната роля на културното наследство в разработването на политики е важно да се повиши качеството на системните данни относно неговите икономически и социални въздействия. Проектът **Културното наследство е от значение за Европа: Към Европейски индекс за оценяване на културното наследство**, финансиран от Програма „Култура“ на ЕС и започнат през 2013 г., ще помогне да се разреши този въпрос. С него ще се събират и анализират съществуващите изследвания и данни от целия ЕС относно въздействието на културното наследство върху обществото и икономиката. Резултатите се очакват до средата на 2015 г. Що се отнася до данните, свързани с културата, в по-общ план Евростат започна разработването на набор от редовни европейски статистически данни, който също се очаква да даде резултати през 2015 г.

1.3. Отрасъл в процес на преобразуване: наследството като източник на социална иновация за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж

Изправени сме пред предизвикателства...

Отрасълът на културното наследство е на кръстопът.

Публичните бюджети намаляват, както и участието в традиционните културни дейности¹⁶.

Урбанизацията, глобализацията и технологичната промяна разнообразяват характера на потенциалната публика.

Големият приток на туристи е нож с две остриета, той увеличава приходите, но също създава напрежение за околната среда и оказва физически натиск.

Цифровизацията и онлайн достъпът до културно съдържание разклащат традиционните модели, преобразяват веригите за създаване на стойност и изискват нови подходи към нашето културно и художествено наследство.

Трафикът на културни ценности остава сериозен проблем, изискващ действия на европейско и международно равнище.

Глобалното затопляне и изменението на климата, по-специално покачването на морското равнище, както и повишената честота на екстремни метеорологични явления, могат да изложат на риск културното наследство.

Всички тези предизвикателства трябва да бъдат посрещнати, за да се гарантира устойчивостта на културното наследство на Европа.

В отрасъла на културното наследство също така трябва да се адаптират моделите на управление и бизнес и да се развият нови професионални умения, като се сътрудничи с

¹⁵

www.europanostra.org/UPLOADS/FILS/Amsterdam_declaration_as%20adopted%20by%20GA_11062_011.pdf

¹⁶ Специален доклад на Евробарометър 399, 2013 г. относно достъпа и участието в културата: ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_399_en.pdf

органите не чрез еднократни, изолирани случаи на намеса, но като се направят остойносттаването и опазването на културното наследство част от по-широки планове за дългосрочно развитие. Участието на заинтересованите страни от частния сектор чрез публично-частни партньорства следва също да бъде допълнително проучено.

Ясно е, че много публични политики имат въздействие върху културното наследство, както и то, от своя страна, има множество въздействия в други области на политиката. Поради това е необходим по-интегриран подход към опазването на културното наследство, неговото насърчаване и валоризация, за да се вземе предвид неговият многостранен принос за обществени и икономически цели, както и неговото въздействие върху други публични политики.

... и използване на възможностите

Отрасълът на културното наследство вече преосмисля себе си, за да отговори на новите предизвикателства.

Опазването е с все по-изразена насоченост към опазване и развитие на целия културен ландшафт, а не е изолиран подход, като също така все повече е ориентирано към хората. Старите подходи имаха за цел да се защити културното наследство, като го изолират от ежедневието. Акцентът при новите подходи е върху това то да стане изцяло част от местната общност. На обектите се дава втори живот и значение, които отговарят на съвременните нужди и въпроси.

Цифровизацията и онлайн достъпът позволяват непознати досега форми на контакт с културното наследство и създават нови източници на приходи. Инструментите за електронно обучение насърчават по-широк достъп до културно съдържание в домове, училища и университети и дават възможност на хората да създават, да ползват многократно и да добавят стойност към това съдържание, като увеличават ценността на културното наследство.

С превръщането на обектите на културното наследство в обществени пространства, които произвеждат и социални и екологични ресурси, градовете и регионите, които ги съхраняват, стават двигатели на икономическа дейност, центрове на знания, средоточия на творчество и култура, места на общностно взаимодействие и социална интеграция. Накратко, те генерират иновации и допринасят за постигането на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж в съответствие с целите на стратегията „ЕС 2020“.

Музеите и архивите също еволюират, включително чрез цифровизирането на сбирките на културни ценности, свързването им в отворени мрежи и факта, че стават широко достъпни за гражданите (въпреки че процентът на цифровизираното наследство, което е достъпно онлайн, остава малък поради ресурсите, необходими за цифровизацията и, в по-малка степен, поради уреждането на авторски права¹⁷).

Музеите стават все по-ориентирани към обществото, като се изхожда от хора и истории, например като се предлагат основани върху културното наследство повествования, в които личните истории на членовете на общностите се преплитат с тълкуването на по-важните исторически събития. Те поставят публиката наравно със сбирките на културни ценности в центъра на своите дейности, като не се колебаят да проучват чувствителни и трудни въпроси и да разглеждат съвременните теми, представляващи интерес за по-разнообразна публика.

Градове и села с историческо значение са изправени пред най-сложни проблеми по отношение на запазването на структурата на европейската идентичност, като

¹⁷ www.enumerate.eu/fileadmin/ENUMERATE/documents/ENUMERATE-Digitisation-Survey-2014.pdf

същевременно генерират устойчив растеж и заетост. Но те показват също, че разумното управление на наследството може да бъде успешно и устойчиво, например чрез енергийно ефективно повторно използване на исторически сгради и чрез насърчаване на по-екологичен транспортен и културен туризъм. Благодарение на привлекателността на тяхната градска и природна среда, обектите на културното наследство често са домакини на клъстери на културните и творческите индустрии. Голяма част от европейското културно наследство се намира също така в селските и отдалечените райони, като често е тясно свързана с природната среда. Тук новаторските форми на управление, което изхожда от съответната общност, могат значително да подобрят своя икономически и социален потенциал.

2. ЗА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД КЪМ КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

Културното наследство е от централно значение за Европейската програма за култура, като допринася значително за всичките ѝ три цели:

- *насърчаване на културното многообразие и на межкултурния диалог* — наследството е ключов компонент поради вътрешно присъщата си и обществената си ценност;
- *насърчаване на културата като творчески двигател* — културното наследство допринася чрез своя пряк и непряк икономически потенциал, включително капацитета за подкрепа на нашите културни и творчески индустрии и за вдъхновение на творците и мислителите;
- *насърчаване на културата като жизненоважен елемент на международното измерение на Съюза* — европейският експертен опит в областта на културното наследство е високо почитан в международен план,

Въпреки че политиките за поддръжка, възстановяване, достъпност и използване на културното наследство са преди всичко отговорност на националните или местните органи, културното наследство е пряко засегнато в няколко политики на ЕС, включително тези в областта на културата, околната среда, научните изследвания и иновациите, образованието, регионалната политика и митническото сътрудничество.

В подкрепа на Европейската програма за култура е разработено ново поколение от инструменти на ЕС, като се започне с програмите „Творческа Европа“ и „Хоризонт 2020“, които трябва да бъдат направени по-популярни и мобилизирани в по-голяма степен. ЕС подкрепя значителни съвместни усилия за опазване (например в обекти като Партенона и древния град Помпей)¹⁸, финансира авангардни научни изследвания и участва в разработването на нови, по-открити повествования относно наследството на Европа. Той допринася също така за повишаване на осведомеността чрез награди и други инициативи, често в сътрудничество с гражданското общество.

За да се засили позицията на Европа в сферата на съхраняването, възстановяването и остойностяването на културното наследство, е необходимо:

- да се насърчи модернизацията на отрасъла на културното наследство, повишаването на осведомеността и привличането на нова публика;

¹⁸ Европейската инвестиционна банка, в сътрудничество с „Europa Nostra“, също подкрепя опазването на седемте най-застрашени културни обекта в Европа, които се избират ежегодно www.europanostra.org/7-most-endangered

- да се приложи стратегически подход към научните изследвания и иновациите, обмена на знания и интелигентната специализация;
- да се оползотворят възможностите, предоставяни от цифровизацията; да се достигне до нова публика и да се ангажират младите хора в частност;
- да се идентифицират нуждите от умения и да се подобри обучението на специалистите в областта на културното наследство; и
- да продължи разработването на тълкувателни и управленски модели с по-висока степен на участие, които са по-подходящи за съвременна Европа, чрез по-висок ангажимент на частния сектор и гражданското общество.

За постигане на тези цели европейският отрасъл на културното наследство се нуждае от повече възможности за широкомащабна работа в мрежа и за обмен на знания в рамките на държавите членки и между тях.

2.1. Увеличаване на вътрешно присъщата и обществената стойност на културното наследство с цел насърчаване на културното многообразие и межкултурния диалог

Научни изследвания и иновации

Обединяването на ресурси, за да се прилагат най-новите технологии и се стимулират нови научни подходи, може значително да подобри разбирането, съхранението и разпространението на културното наследство. ЕС отдавна подкрепя научноизследователската дейност в областта на културното наследство в рамките на своите рамкови програми за научни изследвания, насърчаващи високите постижения на ЕС в тази област.

В рамките на **Седмата рамкова програма за научни изследвания и технологично развитие** около 100 милиона евро бяха инвестирани в проекти, свързани с основните аспекти на защитата, опазването и развитието на културното наследство, като също се обърне внимание и на културните взаимодействия, музеите, идентичността и езиковото многообразие, културните пейзажи и научноизследователските инфраструктури със специализирана цел.

Научноизследователската инициатива за съвместно планиране „Културното наследство и глобалната промяна“ е новаторска и съвместна научноизследователска инициатива, която цели да рационализира и координира националните изследователски програми, за да се даде възможност за по-ефективно и ефикасно използване на ограничените финансови ресурси, да се реализират полезните взаимодействия и да се избегне дублирането¹⁹.

„**Хоризонт 2020**“ е новата рамкова програма на ЕС за научни изследвания и иновации с близо 80 милиарда евро на разположение в периода от 2014 г. до 2020 г. С нея допълнително ще се засили позицията на ЕС в областта на съхраняването, възстановяването и остойностяването на културното наследство, като се подкрепи сътрудничеството между изследователите по широк кръг от теми. Възможностите за свързани с културното наследство научноизследователска дейност и иновации ще бъдат налице в обхвата и на трите стълба на програмата: високи постижения в научната област, водещи позиции в промишлеността и справяне с обществените предизвикателства. ЕС ще подкрепи прилагането на авангардната наука за опазване на

¹⁹ www.jpi-culturalheritage.eu/ и www.heritageportal.eu

наследството, развитието на по-приобщаващи тълкувания на миналото, както и нови методи за разпространение и обмен на знания. Европейската пътна карта за научноизследователските инфраструктури дава приоритет на създаването на нова изследователска инфраструктура на Европа в областта на цифровите технологии за изкуствата и хуманитарните науки (DARIAH).²⁰

Предмет на научните изследвания и иновациите ще бъдат предаването на европейското културно наследство, променящите се модели на формирането на идентичност, противоречивото понякога наследство на войните, водени в Европа, интелектуалната основа на Европа и културна ѝ роля в света, както и богатите европейски сбирки от архиви, музеи и библиотеки, като се използват технологичните възможности, предоставени в ерата на цифровите технологии. Освен това се извършват научни изследвания и иновации на стратегии, методологии и инструменти, необходими за създаването на динамично и устойчиво културно наследство в Европа в отговор на изменението на климата и на природните бедствия и катастрофи. Особен акцент ще бъде поставен върху конвергентни технологии и върху мултидисциплинарни изследвания и иновации за методологиите, продуктите и услугите в отрасъла на културното наследство²¹.

Ще бъдат стартирани също така политическа рамка на ЕС за научни изследвания и иновации и програма за културно наследство въз основа на приноса на експертна група на високо равнище, която проучва новаторските и устойчиви инвестиции, финансирането и управлението на културното наследство. Тази рамка ще има многостранен подход, съсредоточен върху обществото и предприемачеството, и ще предостави подкрепа на политиката на равнището на ЕС и на държавите членки.

Социалната платформа относно мислещи общества също ще събере заедно учени, заинтересовани страни и създатели на политики, за да се отговори на въпроси на политиката по всеобхватен начин. Платформата ще подпомага Комисията при определяне на иновативни и целенасочени програми за научни изследвания, включително относно културното наследство и културните прояви в Европа.²²

Свързване на нашето културно наследство и осигуряване на широката му достъпност в цифровата ера

Цифровизацията на културното наследство допринася за Европейската програма за култура чрез подобряване на публичния достъп до различни форми на културно и езиково изразяване. Цифровизацията на културното наследство, осигуряването на достъп до него онлайн и подкрепата за неговата икономическа реализация са също така дейности в сърцевината на Програма в областта на цифровите технологии за Европа. Цифровизацията умножава възможностите за достъп до културното наследство и за ангажирането на публиката. Същевременно цифровите инструменти като триизмерното сканиране могат да улеснят съхраняването и възстановяването на материалните културни активи.

С културната платформа **Europeana** (www.europeana.eu) сега се предоставя достъп до около 30 милиона културни обекта в повече от 2 500 организации: ресурсите на

²⁰ ec.europa.eu/research/infrastructures/pdf/esfri-strategy_report_and_roadmap.pdf

²¹ Решение 2013/743/ЕС на Съвета за създаване на специфичната програма за изпълнение на „Хоризонт 2020“

²² ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/topics/2102-reflective-9-2014.html

европейските културни институции са понастоящем по-достъпни в Интернет и в по-широка степен е възможно тяхното многократно използване. С платформата Europeana се спомага за разработване и прилагане на стандарти и оперативна съвместимост в тази област и се предоставя пространство, в което специалисти в областта на културата споделят експертни познания, свързани с цифровите технологии. С нея се дава възможност на европейците да участват в оформянето на своето културно наследство и да допринесат чрез своя личен опит, например във връзка с ключови исторически събития като Първата световна война.

При все това остават предизвикателства: цифровото културно съдържание трябва да бъде правилно управлявано, поддържано и съхранено; правилата за онлайн достъп трябва да бъдат изяснени; както и материалите да бъдат предоставяни на разположение в машинночетими формати в съответствие с отворени стандарти, с минимална разделителна способност, оперативна съвместимост и богати метаданни.

На равнището на ЕС някои от тези предизвикателства се разглеждат от **Директива 2003/98** относно повторната употреба на информацията в обществения сектор²³, докато **Препоръка 2011/711/ЕС**²⁴ относно цифровизацията и предоставянето чрез Интернет на материали в областта на културата, както и за съхранението на материали в цифров вид призовава държавите членки да насърчават предоставянето на бази данни с информация за правата, свързани на европейско равнище (като например системата ARROW), и да създават правни рамкови условия с цел да се подкрепят лицензионните механизми за широкомащабна цифровизация и трансгранична достъпност на произведения, които са изчерпани в търговската мрежа.

С редица проекти на ЕС се дава възможност за онлайн достъп до уникални материали. С проекта **Regia Europeana** са цифровизирани повече от 1000 редки и ценни ръкописи от Средновековието и Ренесанса. Други проекти, като например **Europeana Creative** и **Europeana Space**, се съсредоточават върху потенциала за творческа многократна употреба на цифрови материали в областта на културата, .

ЕС признава филмовото изкуство като основен елемент на европейското наследство. Ето защо Парламентът и Съветът препоръчаха на държавите членки систематично събиране, съхраняване и реставрация на нашето филмово наследство и способстване на неговите културни и образователни цели²⁵. Комисията следи за прилагането на тези препоръки²⁶ и улеснява обмена на най-добри практики в рамките на експертната група „Кино“/подгрупа „Филмово наследство“²⁷. Филмовото наследство е също така с централно място в новото съобщение на Комисията: Европейското кино в цифровата епоха: установяване на взаимовръзки между културното многообразие и конкурентоспособността²⁸.

²³ Директива 2003/98/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 17 ноември 2003 г. относно повторната употреба на информацията в обществения сектор.

²⁴ Препоръка на Комисията от 27 октомври 2011 г. относно цифровизацията и предоставянето чрез Интернет на материали в областта на културата, както и за съхранението на материали в цифров вид

²⁵ Препоръка 2005/865/ЕО относно филмовото наследство и конкурентоспособността на обвързаните с него промишлени дейности

²⁶ Докладите за 2008 г., 2010 г. и 2012 г. са достъпни на адрес: ec.europa.eu/digital-agenda/en/protection-film-heritage

²⁷ ec.europa.eu/digital-agenda/en/cinema-expert-group-subgroup-film-heritage

²⁸ ec.europa.eu/culture/library/reports/com272_en.pdf

Насърчаване на сътрудничеството, повишаването на осведомеността, възнаграждаване на върховите постижения, насърчаване на водещи инициативи на ЕС и паметта за миналото

Въз основа на предходната програма „Култура“ на ЕС новата програма „**Творческа Европа**“ ще подпомага трансграничното сътрудничество за насърчаване на модернизацията на отрасъла на културното наследство. Тя също така ще подобри капацитета на гражданското общество за осъществяване на транснационална дейност чрез подкрепа на мрежи и платформи. Тъй като развитието на публиката е ключов приоритет на програмата, отрасълът на културното наследство ще бъде насърчаван да експериментира с нови начини за достигане до по-разнообразни групи на публиката, включително младите хора и мигрантите.

Богатството на културното наследство на Европа и усилията то да бъде защитено заслужават да бъдат по-добре познати на европейските граждани. Това е преди всичко отговорност на националните и местните органи и на отрасъла на културното наследство, но ЕС също така допринася с определен брой общоевропейски инициативи.

Всяка година през септември в 50 държави от цяла Европа над 20 милиона души имат възможност да посетят хиляди рядко представяни пред обществеността обекти и мероприятия в рамките на **Дните на европейското наследство**. Тази организирана на местно равнище инициатива се подкрепя съвместно от Европейската комисия и Съвета на Европа.

ЕС помага за повишаване на осведомеността за културното наследство чрез **наградата на Европейския съюз за културно наследство/наградите на „Europa Nostra“**, с които се отличават образцови постижения в областта на културното наследство. Към днешна дата 387 обекта и проекта са получили тези престижни отличия.

Европейска столица на културата (ЕСК) е друга водеща инициатива в областта на културата, която е показателна за потенциално голямата социална и икономическа възвръщаемост от инвестиране в наследство. Според някои оценки възвръщаемостта на ЕСК е в размер до 8 евро за всяко инвестирано евро. Присъждането на названието ЕСК може да има и трайни положителни социални и икономически ефекти, особено когато е включено в дългосрочна стратегия за развитие, двигател на която са културата и креативността (както в градовете Есен, Лил и Генуа).

Специален акцент на действията на ЕС е запазването на спомена за ключови исторически събития в историята на европейската интеграция, и по-специално определени трагични събития, като например свързаните със световните войни, които надхвърлят рамките на историята на отделните европейски държави. Инициран на междуправителствено равнище, **Знакът за европейско наследство** отличава исторически обекти, които почитат и символизират европейската интеграция, идеали и история. Този знак е вече пълноправна инициатива на ЕС; първите му връчвания бяха извършени през април 2014 г.

Направлението „Европейска памет за миналото“ на програмата „**Европа за гражданите**“ има за цел да насърчи размисъла върху причините за тоталитарните режими в съвременната история на Европа. Дейностите се отнасят и до други определящи моменти и отправни точки в най-новата история на Европа. Това направление на програмата има за цел да насърчава толерантността, взаимното разбирателство, межкултурния диалог и помирението като средство за преодоляване на миналото и изграждане на бъдещето.

2.2. Катализатор за креативност и растеж: използване в по-голяма степен на икономическия потенциал на културното наследство на ЕС

Използване на потенциала на културното наследство за местно и регионално развитие

Политиките за сближаване на ЕС и политиките за развитие на селските райони могат да способстват за насърчаване на възстановяването на културното наследство, за подкрепа на културните и творческите индустрии и за финансиране на обучението и за повишаване на уменията на специалистите в сферата на културната дейност.

Мерките за опазване, популяризиране и управление на културното наследство в момента са значително подпомагани по линия на **Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ)**. В периода 2007—2013 г. от Европейският фонд за регионално развитие са отпуснати 3,2 милиарда евро за опазване и съхранение на културното наследство, 2,2 милиарда евро за развитие на културната инфраструктура и 553 милиона евро за културните услуги, от които се е възползвало и културното наследство.

В периода 2014—2020 г. инвестициите по линия на ЕСИФ в културното наследство ще продължават да бъдат допустими, при определени условия, чрез пряко финансиране, но и чрез инвестиции в обновяване на градската среда, устойчиво развитие и подкрепа за малките и средни предприятия (МСП).

В рамките на **Европейския фонд за регионално развитие** инвестициите в култура и в културно наследство следва да бъдат част от интегрирани и устойчиви стратегии за икономическо развитие. Чрез този фонд може да се обхване широк спектър от дейности в публичния сектор, в сектора с нестопанска цел и в частния сектор (по-специално МСП), като се целят инвестиции, които допринасят пряко за целите и инвестиционните приоритети на фонда. Инвестициите в дребномащабна инфраструктура в областта на културата като част от териториална стратегия следва да допринесат както за развитието на вътрешния потенциал, така и за насърчаването на социалното включване и подобряване на качеството на живот, особено сред маргинализираните общности посредством подобряване на техния достъп до културни услуги и услуги за отдих както в градските, така и в селските области.

Чрез **Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони** ще продължи да се подпомага опазването и подобряването на културното наследство на селските райони (за което са инвестирани 1,2 милиарда евро за периода 2007—2013 г.), а чрез **Европейския фонд за морско дело и рибарство** ще се финансират проекти за развитие, водени от общностите, които насърчават културното наследство, включително морското културно наследство, в рибарските райони.

Освен това през програмния период 2014—2020 г. проектите за възстановяване на градската среда, включително културно наследство или културни обекти, ще продължат да се ползват от механизми за финансов инженеринг (т.е. дялово участие, заеми или гаранции). В процес на подготовка е новата Техническа консултативна платформа за финансови инструменти — (FI-TAP) , която трябва да замести политическата инициатива JESSICA (Съвместна европейска подкрепа за устойчиви инвестиции в градските райони), разработена от Европейската комисия съвместно с Европейската инвестиционна банка и в сътрудничество с Банката за развитие на Съвета на Европа.

Насърчаване на туризма, свързан с европейското културно и индустриално наследство

Комисията насърчава развитието на устойчив, отговорен и качествен туризъм, включително продукти, свързани с културното и индустриалното наследство. В допълнение към подкрепата за Програмата на Съвета на Европа за културните маршрути ЕС предоставя безвъзмездни средства за създаването или подобряването на европейски културни маршрути, които пресичат няколко държави, и за свързването им в общо пвестовование, като например инициативата „Небесния маршрут на ЕС“, насочена към включването на Европа в световната обиколка по линия на астрономическия туризъм, или „Пътя на освобождението на Европа“ във връзка със събитията от 1944-45 г. Тези маршрути често свързват помежду си по-малко известни дестинации, като по този начин се допринася за разнообразяването на туристическите оферти и се намалява натискът върху други места.

Богатото европейско подводно културно наследство — потънали кораби и подводни археологически обекти, залети от нарастващото морско равнище, е до голяма степен скрито и е в опасност поради увеличаването на човешките дейности в морето, като така неговият икономически потенциал е нереализиран. Комисията създаде планове за предоставянето на карти на тези обекти, за тяхната защита, като гарантира, че са включени в пространствени планове, и за реализиране на техния потенциал за привличане на индустрията на крайбрежния туризъм, осигуряващ по-стабилни възможности за заетост.²⁹

Възраждане на старите умения и развиването на нови

Основен проблем, пред който е изправен отрасълът на културното наследство, е постепенното изчезване на традиционните умения и занаяти. Демографските тенденции усложняват положението, така че скоро може да има недостиг на квалифицирани работници. Новите умения — например в сферата на информационните технологии — са обект на силно търсене, но често предлагането им е недостатъчно.

Налице е необходимост да се увеличи привлекателността на професиите, свързани с наследството, и да осигурят повече възможности за непрекъснато професионално обучение, като се използват, например, възможностите, предоставени от **Европейския социален фонд**.

Като се основава на постиженията на програма „Учене през целия живот“, програмата „Еразъм +“ ще осигури увеличени възможности за мобилност на обучението и ще противодейства на недостатъчното предлагане на умения, като подкрепя транснационални партньорства между предприятията, висшите училища и институциите за професионално образование и обучение. Алиансите на знанието (за висшите учебни заведения) и Секторните алианси на уменията (за професионалното образование и обучение) могат да помогнат за очертаването и изготвянето на учебни програми, които отговарят на новите потребности на различните сектори, и за по-доброто им свързване с пазара на труда. Отрасълът на културното наследство е в добра позиция да се възползва от тези инициативи.

Текущата работа по разработването на свързани с наследството професионални профили в рамките на **Европейската класификация на уменията, компетентностите и професиите (ESCO)** също ще повиши прозрачността на квалификациите и ще улесни трансграничната мобилност на специализираните работници.

²⁹ COM(2014)254 относно иновациите в синята икономика; COM(2013)133 относно морското пространствено планиране.

2.3. Културното наследство в рамките на външните отношения на ЕС

Културата е основен актив на европейската публична дипломация — ние споделяме нашите културни ценности и програми за финансиране с нашите партньори, и така се проправя пътя за по-силни връзки между лица и организации.

ЕС и неговите държави членки участват дейно в международните форуми и организации, които се занимават с политики в областта на културното наследство, като например **Съвета на Европа**³⁰ и **ЮНЕСКО**³¹, както и провеждат двустранни диалози с трети държави и региони, в които наследството играе важна роля.

Във външната политика на ЕС все по-ясно се осъзнават рисковете, на които е изложено културното наследство, както и ползите от съответно оформени и приложени политики в областта на наследството за насърчаването на устойчивото развитие, мирните отношения и растежа в полза на бедните. .

Това представлява възможност за действия на ЕС отвъд границите на Съюза. Налице е нарастващо търсене в световен мащаб на европейския експертен опит в областта на културното наследство³² и много държави членки са готови да споделят своите технически познания относно защитата на културните обекти и да оказват помощ на партньорските държави за разработване на устойчиви, основани на местните общности стратегии.

Повишаването на значението на материалното и нематериалното културно наследство и борбата срещу незаконния трафик са приоритети за **сътрудничество между ЕС и Африка**. Темите, свързани с наследството, са разглеждани също в рамките на **срещата Азия — Европа (ASEM)** и в **политическите диалози**, които Комисията провежда със стратегически партньори като Китай, Индия, Бразилия и с държавите, участващи в Европейската политика на съседство (ЕПС). В **Средиземноморския регион**³³ през последните три години помощта за развитие от ЕС за отрасъла културното наследство е надвиши 70 милиона EUR. В Югоизточна Европа Съветът на Европа и Европейската комисия съвместно приложиха **Процеса от Любляна**³⁴ въз основа на предпоставката, че програмите за наследство допринасят за стабилността и развитието на демократични, мирни и свободни граждански общества. Управлението на културното наследство е също и сред приоритетите на **Инициативата от Киев**³⁵, като са ангажирани държавите, принадлежащи на Източното партньорство.

В бъдещата политика на ЕС за развитие, в контекста на *Програмата за промяна от 2011 г.*, действията в областта на културното наследство ще бъдат оценявани, като се

³⁰ Рамковата конвенция за значението на културното наследство за обществото (Конвенцията от Фаро) на Съвета на Европа от 2011 г. по иновативен начин свързва общото наследство на Европа с правата на човека и основните свободи. Тя също така съдържа определение на културното наследство, което се доказва особено влиятелно.

³¹ Декларацията от Ханчжоу, приета на международния конгрес на ЮНЕСКО: „Културата: ключ към устойчивото развитие“ (15—17 май 2013 г.), призовава за пълно интегриране на културата в стратегии за устойчиво развитие в световен мащаб, както и за засилване на националните политики и програми да бъдат ускорени, така че да се осигури опазването и популяризирането на културното наследство.

³² Например сътрудничеството в борбата срещу незаконния трафик на културни ценности и защитата на националните архиви са изрично посочени в заключителната декларация на четвъртата среща на върха ЕС—Африка, проведена на 2—3 април 2014 г.

³³ www.euromedheritage.net/

³⁴ ec.europa.eu/culture/documents/ce_precatalogue_ljubljana_e.pdf

³⁵ www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/Kyiv/default_en.asp

изхожда от приоритетите за развитие, например оправомощаването на гражданското общество в местното управление, разрешаването на конфликти и насърчаването на правата на човека.

3. ПЪТЯТ НАПРЕД: ЗАСИЛВАНЕ НА СЪТРУДНИЧЕСТВОТО В ОБЛАСТТА НА ПОЛИТИКИТЕ НА ВСИЧКИ НИВА

Сътрудничеството на равнището на ЕС може да има и наистина има решаващ принос за политиките и управлението в областта на наследството на национално и местно равнище, като се основава на член 167, параграф 4 от ДФЕС („извеждане на преден план на общото културно наследство“) и определя многопластова, многостранна рамка.

Вече са предприети законодателни действия в областите на компетентност на ЕС — например **Директивата за оценка на въздействието върху околната среда 2014/52**, чието неотдавнашно изменение укрепва изискването държавите членки да извършат оценка на въздействието на някои публични и частни проекти върху материалните активи и културното наследство. Освен това, в контекста на Програмата за модернизиране на държавната помощ, помощта за култура и опазване на културното наследство е включена като нова категория помощ в новия **Общ регламент за групово освобождаване (ОРГО)**³⁶. ОРГО значително разширява възможностите на държавите членки да предоставят „добра помощ“ на предприятия без предварително разглеждане от страна на Комисията, било то под формата на инвестиции, или като оперативни помощи.

Следващият **Работен план за културата** на Съвета който започва да действа от 2015 г., предоставя възможност за засилване на сътрудничеството между държавите членки в рамките на **Отворения метод на координация (ОМК)**. Европейските министри на културата³⁷ се споразумяха неотдавна, че наследството трябва да е приоритетна област в бъдещата дейност по линия на ОКМ. Важните въпроси в това отношение включват подобряването на базата от знания и данни за политиките, иновациите в областта на управление на наследството и оптималното използване на структурните фондове и други програми на ЕС. Културното наследство също ще присъства в **структурирания диалог на Комисията с гражданското общество**.

За да се гарантира обменът на информация с държавите членки и гражданското общество и да се засилят връзките между националните и европейските политики, Комисията работи за подобряване на достъпа до информация за политиката на ЕС и подкрепя по линия на програмите за отрасъла на наследството посредством изготвянето подробна карта на дейностите в службите на Комисията, която се публикува онлайн заедно с настоящото съобщение³⁸ и която ще бъде редовно преразглеждана и актуализирана.

Чрез програмата „Творческа Европа“ се планира пилотен проект за насърчаване на взаимното обучение между градове и региони, за да се допринесе за разпространението на добри практики в областта на културата и творческите индустрии, включително културното наследство. Комисията, в сътрудничество със Съвета на Европа, също така

³⁶ Регламент (ЕС) № 651/2014 на Комисията от 17 юни 2014 г. за обявяване на някои категории помощи за съвместими с вътрешния пазар в приложение на членове 107 и 108 от Договора

³⁷ Заключение на Съвета относно културното наследство като стратегически ресурс за устойчива Европа, 21 май 2014 г.:

³⁸ ec.europa.eu/culture/policy/culture-policies/cultural-heritage_en.htm

ще насърчи и основаното на културното наследство местно развитие на територията на Съюза чрез идентифициране на нови модели за **управление с участието на множество заинтересовани страни** и извършване на експерименти на самото място.

Накрая, на наследството бе отделено особено внимание провеждания на всеки две години **Европейски културен форум** и то ще продължи да фигурира в неговите бъдещи издания.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящото съобщение разглежда какво може да направи ЕС, за да засили вътрешно присъщата стойност на културното наследство и да се възползва от неговия икономически и социален потенциал. Европейският опит показва, че е възможно да се направи крачката от оценка на уникалността на собственото наследство към интерес и зачитане на културното наследство на другите.

Сега Комисията приканва всички заинтересовани страни съвместно да проучат начините, по които публичните политики на всички равнища, включително на равнището на ЕС, могат да бъдат мобилизирани за извличане на дългосрочна и устойчива стойност на европейското културно наследство, както и за развиването на по-интегриран подход към неговото опазване и валоризация.